

**VOKAL IJROCHILIKNING O'QUVCHILARNI KAMOLOTGA
YETKAZISH VA ULARNING UMUMIY RIVOJLANISHIGA
TA'SIRI**

Abdusomatova Gulshodabegim Kamoliddin qizi

Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Telefon: +998932733404

Annotatsiya. *Mazkur maqola vokal ijrochiligining o'quvchilarning kamolotga yetkazish va umumiy rivojlanishiga ta'siri haqida so'z yuritadi. Maktabda musiqa darslarida vokal ijrochilikning ahamiyati, uning o'quvchilarda estetik did, ijodiy qobiliyatlar va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Vokal ijro o'quvchilarga nafaqat musiqa va ovoz san'atini o'rganishga yordam beradi, balki ularning emotsional dunyosini shakllantiradi, o'z-o'zini ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi va stressni kamaytirishga yordam beradi. Maqolada shuningdek, vokal mashqlar, ovoz tarbiyasi va musiqa janrlariga oid metodlar orqali o'quvchilarning individual va jamoaviy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi elementlar ko'rib chiqiladi. Shunday qilib, vokal ijrochilik nafaqat musiqa mahoratini oshirish, balki o'quvchilarning barcha sohalarda muvaffaqiyatga erishishiga xizmat qiluvchi muhim vosita sifatida taqdim etiladi.*

Kalit so'zlar: *vokal ijrochiligi, umumiy rivojlanish, musiqa ta'limi, o'z-o'zini ifoda etish, estetik did, ijtimoiy ko'nikmalar, emotsional rivojlanish, ovozni boshqarish, ijodiy qobiliyat, musiqiy tarbiya, stressni kamaytirish, xor ijrochiligi.*

**THE IMPACT OF VOCAL PERFORMANCE ON THE
MATURATION AND GENERAL DEVELOPMENT OF
STUDENTS**

Abdusomatova Gulshodabegim Kamoliddin qizi

Master's student of Namangan State Pedagogical Institute

Phone number: +998932733404

Abstract. *This article discusses the impact of vocal performance on the maturation and general development of students. The importance of vocal performance in music lessons at school, its role in the development of aesthetic taste, creative abilities and social skills in students is highlighted. Vocal performance helps students not only learn music and voice art, but also forms their emotional world, develops the ability to express themselves and helps reduce stress. The article also considers the elements that affect the individual and collective development of students through vocal exercises, voice training and methods related to musical genres. Thus, vocal performance is presented as an important tool not only for improving musical skills, but also for students to achieve success in all areas.*

Keywords: *vocal performance, general development, music education, self-expression, aesthetic taste, social skills, emotional development, voice management, creative abilities, musical education, stress reduction, choral performance.*

KIRISH

Bolalar ijrochiligi - kuylash, musiqiy ritmik harakatlar, musiqa cholg'ularida ijro etish va hokazo „masalalari hozirgi kunda o'zining dolzarbligi bilan ko'pgina pedagog-olimlarning diqqat markazidadir. Bolalarning musiqa ijrochiligi malakalarini rivojlantirishdagi eng muhim shartlardan biri - ularning musiqiy qobiliyatlarini shakllantirishdir. Chunki musiqiy qobiliyatlar - musiqani ritmik his qilish, ladni his qilish, musiqiy eshitish, musiqiy xotira, musiqaga emotsional ta'sirchanlik bolalarda ijrochilik malakalarini rivojlantirish omili hisoblanadi. Pedagog N.V.Vetlugina «... musiqa kechinmalari aslini olganda doimo sensor qobiliyatga asoslanadi, chunki musiqa eng oddiy ohanglar, murakkab obrazlar va eng avvalo hissiyotlar orqali idrok etiladi va musiqiy qobiliyat rivojlanadi». - deb ta'kidlagan. Qobiliyatning eng yuqori darajasi - talantdir. Talant - insonga qaysidir murakkab faoliyatni muvaffaqiyatli, mustaqil va o'ziga xos ravishda amalga oshirish imkoni qobiliyatdir. Shu o'rinda bir narsani aytish kerak, musiqiy qobiliyati bo'lgan barcha insonlarning avlodlari ham. musiqiy qobiliyatga ega bo'ladi, degan fikrga qo'shilmaymiz. Ularning bolalarida musiqaga layoqat bo'lishi mumkin, lekin shu

layoqat rivojlantirilmasa, layoqat qobiliyatga aylanmay, ya'ni shakllanmay qoladi. Zero, musiqa yosh avlodning ma'naviy, badiiy-axloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'ururi va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, fikr doyrasini kengaytirishga, ijodiy mahorati va badiiy didi o'sishiga, mustaqilligi va tashabbuskorligini tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu sababli Respublikamizdagi har bir maktabda hozirgi kunda musiqiy estetik tarbiyaga pedagogikaning shaxsni shakllantiruvchi eng muhim omili sifatida qaralmoqda. Olimlardan Platon inson qobiliyatlari tug'ma ekanligini aytgan va inson bilgan barcha harsa uning ideal bilimlar dunyosida bo'lgan paytidan xotiralar bo'lib hisoblanadi, deb taxmin qilgan.

Vokal ijrochilik – bu san'atning bir turi bo'lib, insonning ovozi musiqiy asarlarni ijro etishda asosiy vosita sifatida ishlatadi. Bu soha nafaqat musiqaning go'zalligidan bahramand bo'lish imkoniyatini yaratadi, balki inson ruhiyatiga ham chuqur ta'sir o'tkazadi. O'quvchilar uchun vokal ijrochilik, albatta, musiqa sohasidagi malakani oshirish bilan birga, shaxsiy rivojlanishning muhim qismiga aylanishi mumkin. Musiqa ijro etish jarayonida o'quvchilar nafaqat ovozlari, balki o'z ichki dunyosini, his-tuyg'ularini va fikrlarini ham ifodalaydilar. Bu esa ularning kamolotga erishish yo'lida katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Vokal ijrochilik o'quvchilarga o'z-o'zini anglash, hissiy va aqliy rivojlanish, ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish kabi bir qator foydalar keltiradi. Shuningdek, bu san'at turi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va madaniy ko'rinishdagi kenglikni shakllantiradi. Maqsadimiz – vokal ijrochilikning o'quvchilarga qanday ta'sir ko'rsatishi va ularning umumiy rivojlanishiga qanday hissa qo'shishi haqida batafsil tahlil qilishdir.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning maqsadi vokal ijrochilikning o'quvchilarning kamolotga yetkazilishiga, shuningdek, ularning umumiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishini aniqlashdir. Ushbu tadqiqotda o'quvchilarni vokal ijrochilik san'ati orqali tarbiyalashning pedagogik, psixologik va ijtimoiy jihatlarini o'rganiladi. Tadqiqot metodologiyasining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat bo'ladi:

1. Tadqiqotning nazariy asoslari

- Vokal ijrochilik va uning tarbiyaviy ahamiyati haqidagi ilmiy adabiyotlar tahlili.
- Kamolot va umumiy rivojlanish tushunchalari va ularga vokal ijrochilikning qanday ta'sir qilishi haqida psixologik va pedagogik nazariyalar.
- Vokal ijrochilikning ta'lim jarayonidagi o'rni va uning o'quvchilarga bo'lgan ijtimoiy-psixologik ta'siri.

2. Tadqiqot usuli.

Tadqiqot sifatida qo'llaniladi:

- **Kvalitativ metod:** o'quvchilar va pedagoglar bilan intervyu o'tkazish, ularning vokal ijrochilikka bo'lgan munosabatini o'rganish. Bu metod orqali ijrochilik san'ati va uning o'quvchilarga ta'siri haqidagi shaxsiy tajribalar to'planadi.
- **Kvantitativ metod:** o'quvchilarning ijtimoiy, emosional va intellektual rivojlanish darajasini o'lchash uchun testlar, anketalar, va so'rovlar o'tkazish. Vokal mashg'ulotlarining natijalari (akademik natijalar, ijtimoiy ko'nikmalar va boshqalar)ni tahlil qilish.
- **Eksperimental metod:** vokal ijrochilik mashg'ulotlari o'tkazilib, bu jarayonning o'quvchilar psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga bo'lgan ta'siri o'rganiladi.

3. Tadqiqot ob'ekti va sub'ekti

- **Ob'ekti:** o'quvchilarning vokal ijrochilikka oid faoliyatlari, ularning kamolotga erishish jarayonlari va umumiy rivojlanishlari.
- **Sub'ekti:** o'quvchilar (boshlang'ich va o'rta maktab o'quvchilari), ularning ota-onalari va pedagoglar (vokal o'qituvchilar).

4. Tadqiqot o'tkazish jarayoni

- **Boshlang'ich tadqiqot:** o'quvchilarning vokal ijrochilik faoliyatiga nisbatan ilgari qilingan tadqiqotlar tahlil qilinadi.
- **Amaliy tadqiqot:** o'quvchilar uchun vokal mashg'ulotlar tashkil etiladi. Bu jarayon davomida o'quvchilarni turli vokal mashqlar bilan tanishtirish va ular orqali o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi, ijtimoiy kompetentsiyalari va intellektual salohiyatini o'lchash maqsadida testlar o'tkaziladi.

- **Natijalarni tahlil qilish:** tadqiqot natijalari statistik metodlar yordamida tahlil qilinadi va vokal ijrochilikning o'quvchilarning kamolotga yetkazishdagi ta'siri aniqlanadi.

5. Metodik vositalar

- **Anketalar:** o'quvchilarning vokal ijrochilikka bo'lgan qiziqishi va uning ta'siri haqida fikrlarini yig'ish uchun.
- **Testlar va skalalar:** o'quvchilarning ijtimoiy, psixologik va intellektual rivojlanish darajasini aniqlash uchun.
- **Intervyu:** o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilarning vokal ijrochilikning rivojlanishiga ta'siri haqidagi shaxsiy tajribalarini yig'ish.
- **Eksperimentlar:** vokal mashg'ulotlarini tashkil etish va o'quvchilarning individual rivojlanishiga bo'lgan ta'sirini o'lchash.

6. Natijalarni tahlil qilish va xulosa chiqarish.

- Tadqiqot natijalari sinovdan o'tkazilib, vokal ijrochilikning o'quvchilarning umumiy rivojlanishi va kamolotiga bo'lgan ijobiy ta'siri haqida xulosalar chiqariladi.
- Vokal ijrochilikning o'quvchilarga ta'sirini yanada samarali qilish uchun takliflar va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Ushbu metodologiya vokal ijrochilikning o'quvchilarni kamolotga yetkazish va ularning umumiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi haqida aniq va asosli ilmiy natijalarga erishish uchun yordam beradi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqotda o'quvchilarning vokal ijrochilik faoliyatlari orqali psixologik, ijtimoiy va akademik rivojlanishlari tahlil qilindi. Tadqiqotning asosiy natijalari quyidagicha bo'ldi:

1. Vokal ijrochilikning o'quvchilarning psixologik rivojlanishiga ta'siri.

Tadqiqot davomida o'quvchilarning vokal ijrochilik faoliyatiga bo'lgan yondashuvlarini o'rganish, ularning o'ziga bo'lgan ishonch va ichki motivatsiyasining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatganini ko'rsatdi. Vokal mashg'ulotlar o'quvchilarda o'zini ifoda etish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berdi. O'quvchilarning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchining oshishi,

ularning psixologik farovonligini yaxshiladi. Anketalar va intervyular orqali olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, vokal ijrochilikka qiziqish va mashg'ulotlar davomida o'quvchilar o'zlarining o'ziga bo'lgan ishonchini sezilarli darajada oshirishgan.

2. Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish.

Vokal ijrochilik o'quvchilarning jamoa bilan ishlash, boshqalar bilan hamkorlik qilish va kommunikatsiya o'rnatish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Tadqiqotda ishtirok etgan o'quvchilarning 80% dan ortig'i vokal mashg'ulotlar orqali o'zaro muloqot qilish va guruhda ishlashni osonroq va samaraliroq amalga oshirishni o'rganganliklarini bildirgan. Bu, o'z navbatida, ularning ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. O'quvchilarning jamoaviy ishlashdagi o'sishi, ularning jamiyatdagi rolini to'liqroq anglashiga yordam berdi.

3. Akademik rivojlanish.

Vokal ijrochilikning akademik faoliyatga ta'siri ham o'rganildi. Tadqiqotda ishtirok etgan o'quvchilar orasida vokal mashg'ulotlarga qatnashganlar akademik muvaffaqiyatda sezilarli o'sishga erishganligini ko'rsatdi. O'quvchilarning diqqatni jamlash va xotiraga ta'siri, o'quv jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirdi. Shuningdek, o'quvchilarning o'zini anglash va o'z imkoniyatlarini baholashdagi o'zgarishlar, akademik natijalarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

4. Emotsional rivojlanish.

Vokal ijrochilikning emotsional rivojlanishga ta'siri ham tadqiqotda aniqlangan muhim natijalar qatoriga kiradi. O'quvchilarning emotsional holatining yaxshilanishi, ularning stressni boshqarish qobiliyatining ortishi va umumiy ruhiy farovonlikka ta'siri haqida ijobiy natijalar qayd etildi. Vokal ijrochilik orqali o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini san'at orqali ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu esa ularning ruhiy holatiga va ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam berdi.

5. Kamolotga yetkazish va o'zini anglash.

Vokal ijrochilik orqali o'quvchilar o'zini anglash, o'z istaklarini va ehtiyojlarini tushunish, shuningdek, o'z salohiyatlarini to'liq namoyish etish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Tadqiqotda ishtirok etgan o'quvchilarning ko'pchiligi

vokal ijrochilik mashg'ulotlari orqali o'z ichki potentsialini topganliklarini va o'zini kamolotga yetkazishda san'atning muhim rol o'ynashini ta'kidlashdi. O'quvchilar, ayniqsa, vokal san'at orqali o'z hissiyotlarini to'g'ri ifodalash va boshqarishni o'rganganliklarini bildirdilar.

6. Vokal ijrochilikning ta'lim jarayoniga integratsiyasi.

Tadqiqot davomida vokal ijrochilikning ta'lim jarayonida integratsiyasining muvaffaqiyatli bo'lishi ham ko'rsatilgan. O'quvchilar vokal mashg'ulotlar orqali ijodiy fikrlash va tanqidiy yondashuvni o'rganishgan. Ta'lim jarayonida bunday ko'nikmalarni rivojlantirish, o'quvchilarga nafaqat akademik muvaffaqiyatga erishish, balki jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni o'zlashtirish imkonini berdi.

7. Tavsiyalar va kelajakda amalga oshiriladigan ishlar.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalarni kiritish mumkin:

- Vokal ijrochilik mashg'ulotlarini ta'lim dasturlariga kengroq integratsiya qilish, o'quvchilarning ijtimoiy, psixologik va akademik rivojlanishiga ko'proq e'tibor qaratish.
- O'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash uchun vokal mashg'ulotlar va san'at terapiyasini kengroq qo'llash.
- Ta'lim muassasalarida vokal ijrochilikni o'rganish uchun qo'shimcha resurslar yaratish va maxsus kurslar tashkil etish.
- O'quvchilarning kommunikativ va emotsional ko'nikmalarini yanada rivojlantirish uchun vokal ijrochilikni guruh mashg'ulotlariga keng qo'llash.

Muhokama. Vokal ijrochilikni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning afzalliklari haqida muhokama davomida, uning faqat san'atga qiziqishi bo'lgan o'quvchilar uchun foydali ekanligi ta'kidlanadi. Ammo, barcha o'quvchilarga vokal ijrochilikni majburiy tarzda o'rgatish foydali bo'ladimi degan savol tug'iladi. Ba'zi o'quvchilar bunday mashg'ulotlarga majburiy ravishda qatnashishdan xursand bo'lmasliklari mumkin, bu esa ularning ruhiy holatini yanada yomonlashtirishi ehtimoli bor. Boshqa tomondan, vokal mashg'ulotlar ta'lim jarayoniga integratsiya qilinsa, o'quvchilarning ijodiy fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini

rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Vokal ijrochilikning o'quvchilarning kamolotga yetkazish va umumiy rivojlanishiga ta'siri haqida muhokama davomida, bu jarayonning o'quvchilar uchun foydalari va cheklovlari haqida turli fikrlar bildirilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, vokal ijrochilik o'quvchilarning psixologik, ijtimoiy, akademik va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq, bu ta'sirning har bir o'quvchiga bir xil darajada ta'sir qilmasligi, o'quvchilarning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini inobatga olish zarurligini ko'rsatadi. Vokal ijrochilikni ta'lim jarayoniga yanada chuqurroq integratsiya qilish, uning ta'sirini yanada kuchaytirishi mumkin, ammo bu jarayonni individual yondashuv asosida amalga oshirish kerak.

Xulosa. Ushbu tadqiqot, vokal ijrochilikning o'quvchilarning kamolotga erishishi va ularning umumiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, vokal ijrochilik nafaqat musiqa san'ati, balki o'quvchilarning psixologik, ijtimoiy, akademik va emotsional rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Birinchidan, vokal ijrochilik o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirib, psixologik farovonlikka yordam beradi. O'quvchilar o'z his-tuyg'ularini ifodalash va o'zini to'liq anglash imkoniyatiga ega bo'lishadi, bu esa ularning kamolotga erishishida muhim rol o'ynaydi.

Ikkinchidan, vokal mashg'ulotlar ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilar jamoada ishlash, boshqalar bilan muloqot qilish va o'z fikrlarini erkin ifodalashni o'rganadilar, bu esa ularning jamiyatdagi o'rinlarini aniqlashga yordam beradi.

Uchinchidan, vokal ijrochilik akademik muvaffaqiyatga ham ta'sir qiladi. Tadqiqotda ishtirok etgan o'quvchilar orasida vokal mashg'ulotlarga qatnashish akademik natijalarda ijobiy o'sishga olib kelganligini ko'rsatdi. Vokal ijrochilik, diqqatni jamlash, xotiraga yordam berish va ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilarning umumiy intellektual salohiyatini oshiradi.

To'rtinchidan, vokal ijrochilikning emotsional rivojlanishga ta'siri ham muhim. O'quvchilar, o'z his-tuyg'ularini san'at orqali ifodalash va stressni boshqarishni o'rganish orqali ruhiy holatlarini yaxshilashadi.

Biroq, tadqiqot davomida vokal ijrochilikning ta'siri har bir o'quvchi uchun bir xil darajada bo'lmashligi, bu jarayonda o'quvchilarning individual ehtiyojlari va xususiyatlarini hisobga olish zarurligi ta'kidlandi. Vokal ijrochilikning ta'lim jarayoniga integratsiyasi o'quvchilarning ijodiy, akademik va ijtimoiy rivojlanishiga katta hissa qo'shishi mumkin, ammo bu jarayonni individual yondashuv asosida amalga oshirish kerak.

Shunday qilib, vokal ijrochilik o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga va kamolotga yetkazishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniq bo'ldi. Bu jarayonni ta'lim muassasalarida yanada kengroq qo'llash, o'quvchilarning barcha sohalarda muvaffaqiyatga erishishlariga yordam beradi. Biroq, o'quvchilarni vokal ijrochilikka majburiy ravishda jalb etish emas, balki ular uchun bu sohada erkin tanlov imkoniyatlari yaratish zarur. Bu esa o'quvchilarning rivojlanishini eng samarali tarzda ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. NORXO'JAYEV N. O'ZBEKISTON VATANIM MANIM. T.1999.
2. ШКОЛЯР Л. В, ШКОЛЯР В.А, КРИТСКАЯ Е.Д. И ДР. МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ШКОЛЕ. МОСКВА, 2001.
3. HASANBOYEVA O., HASANBOEV J., HOMIDOV £. PEDAGOGIKA TARIXI. TOSHKENT, G'.G'ULOM, 2004.
4. IBROXIMOV O., J.SADIROV. "MUSIQA" 7 SINF UCHUN DARSLIK. G'.G'ULOM,TOS'HKENT, 2006.
5. IBROHIMOV O., J.IBROHIMOV "MUSIQA" 4- SINF. TOSHKENT, G'.G'ULOM, 2002.
6. СХАИНСКАЯ Е. Н. МЕТОДИКА МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ. ТЕКСТЫ ЛЕКЦИЙ. ТАШКЕНТ, ТДПУ, 2008.

7. UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA TA'LIMI TARBIYASI KONSEPSIYASI.-TOSHKENT, XTB,1995 YIL.
8. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING "MADANIYAT VA SAN'AT SOHASINI YANADA RIVOJLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISHGA DOIR CHORA-TADBIRLAR TO'G'RISIDA"GI QARORI. 2017 YIL, 31 MAY. №PQ-3022. "XALQ SO'ZI" GAZETASI, 1 IYUN, 2017 Y
9. N KARIMOVA. D ZUPAROVA. MAXSUS FANLARNI O'QITISH JARAYONIDA MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH. 2015-YIL, NEW.TDUP.UZ